

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№10
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 878 sahifa,
3-oktyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

The Use of Innovative Pedagogical Technologies in the Development of Critical Thinking	16
<i>Gulnar Atakhanova Orinbaevna</i>	
Current Aspects of Designing and Implementing Extracurricular Educational Activities at the Primary General Education Level.....	20
<i>Amankosova Dinara Gabitovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyachi shaxsiyati va kasbiy mahorati shakllanishining nazariy asoslari....	24
<i>Axmadaliyeva Moxlaroy To'xtapolatovna</i>	
Pedagogical Model and Stages of Teaching Subjects Through a Project-Based Approach	28
<i>Bannayev Qosimjon</i>	
Lotin tili va zamonaviy tibbiy terminologiya: tarixi, vazifasi va amaliy ahamiyati	31
<i>Eshmurodova Shirin Oybekovna</i>	
Motor alaliyaning nonutqiy simptomatikasi	34
<i>Isayeva Mushtariy Alisher qizi</i>	
Talabalar etnomadaniy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik omillari	38
<i>Isomiddinov Asliddin Baxriddin o'g'li</i>	
Texnologiya darslarida o'quvchilarning texnik savodxonligini robototexnika elementlari asosida rivojlantirish.....	41
<i>Jabborova Umida</i>	
Fizika fanini mutaxassislik fanlari integratsiyasi asosida o'qitishda bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	45
<i>Xayrullayev Asliddin Isatullayevich</i>	
Talaba tomonidan mutaxassislik tilini o'zlashtirishda monologik nutqni o'rgatishning samarali usullari masalasi haqida.....	51
<i>Karimov N. M.</i>	
Zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashda kasbiy motiv va motivatsiyaning o'rni	54
<i>Melikova Einora Shuxratovna</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda pragmatik kompetensiyaning roli.....	58
<i>Mustafayeva Nilufar Ulashovna</i>	
O'quvchilarda iqtisodiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik strategiyalari	62
<i>Nishonova Dilafuz</i>	
Computer-Based Formative Assessment: Advantages and Challenges in Teaching English to High School Students	66
<i>Obidjonova Shokhista Bakhtiyorovna</i>	
Metata'lim texnologiyalari asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlash tizimini takomillashtirish.....	70
<i>O'rolboyeva Durdona Sayfiddin qizi</i>	
Sun'iy intellekt asosidagi darslarning an'anaviy darslarga nisbatan samaradorligini qiyosiy tahlil qilish.....	73
<i>Rasulev Bobirjan Atxamovich</i>	
Pedagogik faoliyatda pedagogning kasbiy taraqqiyoti motivatsiyasining psixologik xususiyatlari	78
<i>Rustamova Surayyo Shaxobiddinovna</i>	
Innovatsion kompetentlik tushunchasi va uning ilmiy-pedagogik asoslari.....	84
<i>Soliyev Eliyor Ravshan o'g'li</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar eshituv idrokini o'yinlar yordamida rivojlantirishning samarali usullari	88
<i>Xalilova Shahnoza</i>	
Zamonaviy ta'limda kommunikativ kompetensiyaning o'rni va ahamiyati.....	92
<i>Yaqubova Nigoraxon Ibrohimjon qizi</i>	
Soliq yuki – mamlakat soliq soliq tizimining asosiy mezonidir	97
<i>Suyunov Otabek Shuxrat o'g'li</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish va takomillashtirish yo'llari	101
<i>Ibodova Sarvinoz Sayfilloyevna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida gosital pedagogika fanini o'qitishning dolzarb masalalari va uning uslubiy ta'minoti	106
<i>Inogamova Dilfuza Rahmatullaevna</i>	

Chizma geometriya va kompyuter grafikasi: an'anaviy fan va zamonaviy texnologiyaning uyg'unlashuvi .	111
Raximov A. M., Tairova N. S., Sabirova D. U., Xasanova S. T., Tashpulatov R. X.	
Геймификация в обучении английскому языку на начальном этапе обучения	114
Курбанова Назира Низомиддиновна	
Talabalarda tanqidiy va evristik fikrlashni shakllantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	117
Adjiev Nayrullo Nazrulloevich	
Konstruktiv yondashuv asosida tabiiy fanlar (science)ni o'qitish metodikasi.....	122
Amirullayeva Barno Abdulhaqovna	
Kimyo o'qitishda o'quvchilarning ijodiy faoliyatini shakllantirishning tajriba-sinov natijalari.....	126
Artiqov Maqsud Bahodirovich, Babanazarova Ayzada Omirbaevna	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarni bilingvist sifatida shakllantirishda til o'rganish ko'nikmalari va kompetentsiyalarining rivojlanishi	131
Axmadjonova Gulira'no Muxtorjon qizi	
Talabalarning ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishda kooperativ ta'limning metodik yondashuvlari.....	135
Botiraliyeva Gulobar Mahamadismoil qizi	
Talabalarni intellektual faoliyatga tayyorlashda ijtimoiy sherikchilikning pedagogik va metodik asoslari	139
Dilbarjonov Avazbek Ravshanbek o'g'li	
Teacher-Centered and Child-Centered Methods in Early Childhood Education: Insights From Finland and Uzbekistan	143
Djaparova Gulnoza	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Metodik mahorat kuni" va "Metodik mahorat soati"ni tashkil etish	150
Do'stov Davron Zulhaydarovich	
Theoretical, Methodological, and Practical Factors of Differentiated Education	155
Ergash Shonazarovich Khasanov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual qobiliyatini rivojlantirishda kognitiv yondoshuv	160
Gulbahor Xamidova	
Mustaqil ta'lim – mustahkam bilim.....	164
Halima Shukurova Sunatullayevna	
Integrating Google Classroom and Project-Based Learning for Enhanced Synchronous and Asynchronous Education.....	168
Inomkhojaeva Shodiyakhon Abdukodirkhoja qizi	
O'quvchilarning innovatsion fikrlash ko'nikmalarini takomillashtirishning nazariy asoslari.....	174
Mamadaliyev Axadjon G'aniboyevich	
Hududiy rivojlanishda innovatsion yondashuvlarni strategik boshqaruvga integratsiya qilish yo'llari.....	177
Mo'minov Fazliddin Xusniddin o'g'li	
O'rta yoshdagi ayollarda harakat faoliyatini rivojlantirishda milliy o'yinlarning pedagogik ahamiyati	184
Mustafoev Sherali	
Pedagogical and Psychological Foundations of Developing Higher-Order Thinking Skills in Students.....	188
Nasimova Zarina Isomiddin kizi	
Pedagogik ijodkorlikning kasbiy professionallikda namoyon bo'lish xususiyatlari.....	193
Numonova Dildor Umurzoqovna	
Ko'zi oqiz boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetentsiyasini o'rganishning nazariy asoslari	196
Qarshiboyev Asliddin	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish masalalari.....	200
Qilichova Marxabo Xudayqulovna	
The Transformation of Existential Thought in British Literature: Iris Murdoch's Philosophical Humanism and the Reinterpretation of Freedom	204
Rahmonqulova Zarnigor Nasimjon qizi	
Sportchilarning elektron platformalardan foydalanishning metodik tahlili	209
Saydullayev Zafar Erkinovich	
Adabiy ta'limda estetik tarbiya	216
Sharipov Elmurod Sa'dulla o'g'li	
O'qituvchi-trenerning ko'p qirrali kasbiy-pedagogik funksiyalari	220
Sulaymonov Jaxongir Solijonovich	
Uzluksiz kasbiy rivojlanishda art-pedagogikaning o'qituvchilar hissiy farovonligiga ta'siri	223
Suvanova Kamola Raimqul qizi	

Raqamlashtirish muhitida umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirish	226
<i>Xamidova Komila Maxmudovna</i>	
Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....	231
<i>Yo'ichiyev Shaxriyor Xusanovich, O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi</i>	
Совершенствование профессиональных компетенций будущих инженеров на основе интегративного подхода	235
<i>Умарова Гулчехра Абитовна</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning aqliy qobiliyatining psixologik xususiyatlari	238
<i>Alanazarova Sholpan Artikbaevna, Artiqbaeva Miyassar Jumanazarovna</i>	
Biologiya ta'limida innovatsion metodlarni joriy etishda ta'lim menejmentining roli	241
<i>Allayorova Maloxat Normaxmat qizi</i>	
Integrating Innovative Technologies for the Enhancement of Speech and Communication Skills Among Learners With Intellectual Disabilities in Uzbekistan: Pedagogical Approaches and Developmental Outcomes	244
<i>Donisheva Gulruy Akhrorkulovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilar o'qish savodxonligini rivojlantirishga metodik jihatdan tayyorlash	247
<i>Doniyarov Mavlonbek Arabovich</i>	
Kimyoviy birikmalarda bog'lar sonini hisoblashning yangi matematik usullari	252
<i>Ergashev Vahob Ergashevich</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	257
<i>G'aniyeva Maftuna Abduaziz qizi</i>	
Pedagogika oliy o'quv yurtlarida steam fanlarini raqamli texnologiyalar asosida o'qitishning metodik asoslari	261
<i>Jamolova Sitara Muzaffar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematik tafakkurini rivojlantirishda didaktik o'yinlar va interaktiv metodlardan foydalanish samaradorligi	264
<i>Mamadiyrov Jamol</i>	
Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalar mustaqil faoliyatini rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar	268
<i>Mamayusupova Nafisa Abdulatifovna</i>	
Para yengil atletikachilarda nayza uloqtirish texnikasini takomillashtirish uslubiyati	271
<i>Qiyomova Shohsanam Yarash qizi</i>	
Difficulties in Enhancing Communicativeness of Pre-Service English Teachers	275
<i>Kurbonova Maftuna Fakhriddinovna, Mirzayeva Gulshan Azamatovna</i>	
Principles of Teaching Basic Foreign Language Skills (EFL)	278
<i>Samandarova Gulsara Ismatilloevna</i>	
O'quvchilarning innovatsion ta'lim muhitida tayanch kompetensiyalarini shakllantirishning dolzarbligi	282
<i>Toshpulatova Farida Radjabovna</i>	
Корпоративная культура педагогов и внутренняя стабильность ДОО	286
<i>Буранова Шохноза Абдуразаковна</i>	
Развивать личностные качества учащихся на уроках географии	290
<i>Шадиева Нигора Шариповна</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida oliy ta'lim sifatini oshirishda innovatsion yondashuvlar	295
<i>Baytileuova Gulnaz Quralbay qizi</i>	
Yangi avlod pedagoglarini tayyorlash: kompetensiyalar va qadriyatlarining roli	298
<i>Ro'ziboyeva Ma'mura Abdunabiyevna</i>	
Astronomiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvdan foydalanib o'qitishning ta'lim tizimidagi o'rni	301
<i>Barakayeva Sarvinoz To'liqunovna</i>	
Alohida e'tiborga muhtoj bolalar bilan ishlashda yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash	305
<i>Usmonov Salohiddin Dushan o'g'li, Namozova Sevinch Asqar qizi</i>	
Ma'naviy-axloqiy sifatlarni tarbiyalashda pedagogik qadriyatlarining ustuvorligi	310
<i>Jumayeva Gulnara Tursunpulatovna</i>	
Talabalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlarini maqsadli boshqarishga tayyorlashning nazariy asoslari	314
<i>Mahmudova Zulfiya Xomitovna</i>	
Pedagogical Methodology Improve Students' Professional Mobility in Acquisition of Specialty	319
<i>Khidirova Muhabbat Murodillayevna</i>	

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida pedagogik texnologiyalardan foydalanish	322
Ismoilova Surmaxon Amonovna, Yusupova Mohinur	
Qoraqalpoqlarning dehqonchilik marosimlari	326
Orinboyeva Go'zal Polatovna	
The Complexity of Training Teaching Staff for Work in Public Schools Organized in Medical Stations in Uzbekistan.....	330
Inogamova Dilfuza Rakhmatullaevna	
Boshlang'ich ta'lim texnologiya fanini o'qitishda STEM yondashuvi orqali o'quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish.....	335
Jabbarova Zuhra Omondullayevna	
Eshitishda nuqsoni mavjud bolalarni nutqini shakllantirish metodikasi	338
Z. N. Mamarajabova	
5–7-sinf qizlarida raqamli texnologiyalar ta'sirida tarbiya jarayonining o'ziga xosliklari.....	341
Abdurazzoqova Marg'uba Muxammad qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional intellektni rivojlantirish diagnostikasi: metodlar va natijalar ..	345
Abduxamidova Dilorom Abdumuminovna	
PISA topshiriqlari asosida o'quvchilarda tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish	349
Axunjanova Shirmonoy Isroiljonovna	
Bo'lajak surdotarjimonlar uchun faoliyat turlarini tanlashda ko'maklashish	354
Dehqanova Muborakxon G'iyosiddinovna	
Mustaqil ta'limni tashkillashtirishda tarjimadan foydalanish jarayonlari	357
Erkayev Elmirza Temirovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy faoliyat samaradorligini oshirishda kreativ va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarining o'rni.....	361
Jumayeva Muxlisa Shokir qizi	
Tasks, Exercises, and Activities in the English Classroom: Differences, Similarities, and Effective Use	366
Qodirov Olim Odilovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish masalalari	372
Safarova Mohichehra Xonzafarovna	
Malaka oshirish tizimida boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tabiiy-ilmiy savodxonligini rivojlantirish masalalari.....	376
Saidova Dilnoza Maripovna	
O'zbekiston va Yaponiya dzyudo trenerlarining mashg'ulot jarayonlarini qiyosiy tahlili.....	380
Sharipov Xabibullo Abduqahhorovich	
"Kompyuter lingvistikasi"ning rivojlanish tendensiyasi.....	386
Xusanboyeva Muxlisa Ikrojon qizi	
Педагогические технологии стратегического развития взаимного сотрудничества организаций дошкольного образования и родителей.....	392
Тухлиев Муслимбек Шерзод угли	
Oliy ta'limda inklyuziv ta'lim tizimini joriy etish muammolari	397
Dilbar Nurkeldiyeva	
Ixtisoslashtirilgan ta'lim muasasalarida tarbiyaning o'rni.....	401
Laylo Sharopovna Nurmuxamedova	
Intellektida kamchiligi bo'lgan bolalarning ijtimoiylashuvida muloqotning shakllanish xususiyatlari	405
Shahnoza Amirsaidova	
Aqli zaif bolalarga ta'lim jarayonida o'yin faoliyatini shakllantirishning ahamiyati.....	409
Ziyodullayeva E'zoza Ne'matjonovna	
Pedagogik texnologiyalar metodlarini tanlash va qo'llashning umumiy mezonlari	412
Abdullayeva Komila Tursunovna	
Didaktik o'yinlar vositasida 2-sinf o'quvchilarida bog'lanishli nutq ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	416
Askarova Gulayim Arislan qizi	
Yugurib kelib uzunlikka sakrovchilarda tezkorlikni samarali va jadal rivojlantirishni ilmiy asoslash.....	420
Avazov Shukrullo Ibatovich, Nuraliyeva O'g'iloy Shomurotovna, Mustafayev Ismoil Nuralio'g'li	
Boshlang'ich sinflarda kreativ ta'limning o'ziga xos xususiyatlari va zaruriyati.....	425
Axmedova Mastura Jamoliddinovna	
Imkoniyati cheklangan o'quvchilarda tabiatshunoslik kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	430
Azizova Dilnora	

Bo'lajak shifokorlarda tibbiy – deontologik kompetensiyalarni shakllanishida tibbiy amaliyotning ahamiyati.....	435
Babadjanova Gulchexra Baxtiyarovna	
Bolaning aqliy rivojlanishini yoritadigan ko'rsatkichlar	440
Bozorboyev Javlon Davlatali o'g'li	
Bo'lajak oligofrenopedagoglarning kasbiy-metodik kompetensiyalarini rivojlantirish xususiyatlari.....	445
Daminova Maftuna Asqarali qizi	
Kreativ pedagogika fani va mantiqiy fikrlash kompetentligi orasidagi bog'liqlik.....	449
Diyora Egamberdiyeva	
Oilani mustahkamlovchi va ajralishiga olib keluvchi omillar	454
Haqberdiyev Jamoliddin Abdug'affor o'g'li	
Quality Management as a Functional and Attributive Characteristic of Modern Management.....	458
Jabbarbergenova Bibimaryam Amangeldievna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirishda pedagogik va psixologik jarayonlar	464
Mamedova Maxfuza Erkinovna	
Huquqiy ong va madaniyatni shakllantirishda yuridik ta'limning roli: tahlil va takliflar	470
Mansurova Zilola Akromxonovna	
Pedagogik ta'limda klaster yondashuvi: O'zbekiston va jahon tajribasi	474
Nafisa Tokhirova Dilshod qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy-pedagogik asoslari: zamonaviy yondashuvlar va innovatsion imkoniyatlarning integratsiyasi asosida shakllanish jarayoni.....	478
Norqulov Lutfullo Mamarajabovich	
Montessori metodikasi va undagi bolalar sensomotorikasini rivojlantirishga doir tajribalar tahlili	484
Parmonova Laylo Ilxomovna	
Molekulyar fizikani modellashtirish orqali o'qitish metodikasini takomillashtirish.....	488
Q. U. Tog'ayeva	
Milliy tarbiyada raqamli vositalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	493
Qo'shnazarova Nozima Maxmutjon qizi	
Learning Intercultural Communication Through Social Media: the Approach of Modern Students	498
Raxmonqulova Feruza Akmal qizi	
Aqliy rivojlanishda muammolari bor maktab o'quvchilarida geometrik tushunchalarni shakllantirishning nazariy asoslar.....	502
Shodiyeva Navbaxor Xabibulla qizi	
Logopedning kasbiy faoliyatida deontologiya va kompetentlikning roli va ahamiyati	506
Temurova Gulchexra Xudoyqulovna, Isomitdinova Shaxinabonu Zavqiddin qizi	
STEAM ta'limida lego konstruktlorlarining o'rni va ahamiyati.....	511
Toshpulatova Farida Radjabovna	
Diagnostikasi va reabilitatsiya qilishda eshitishda nuqsoni bo'lgan bola va ularning ota-onalari bilan bog'liq muammolar.....	514
Toshpulova Nodira Sultonmurod qizi	
Talabalarni maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligi o'rtasidagi o'zaro munosabat shakllari.....	518
Turdiqulova Luiza Zayniddinovna	
O'zbekistonda ESG tamoyillarining ta'limga integratsiyasi: yutuqlar, muammolar va istiqbollari	522
Tursunova Shahzoda Baxromovna	
Maktabgacha yoshdagi aqli zaif bolalarning fazoviy tasavvurlarini shakllantirish	526
Xamidova Muyassar Polsaidovna	
Mustaqil ta'limni tashkil etishning asosiy didaktik prinsiplari.....	530
Yuldashev Shukrullo	
Комплексная методика развития и обучения юных футболистов	536
Ортиков Умиджон Худойбердиевич	
Особенности деятельности детей с нарушением зрения	544
Юсупова Назира	
Integration of Music and Language: Creative Approaches to Teaching English to Music Students	548
Akbarova Moxichexra	

Ingliz tilida yozuv malakalarini takomillashtirishda baholash metodikasi.....	553
Alimardonova Malika Botir qizi	
Yosh kurashchilarni jismoniy va aqliy rivojlantirishda basketbol o'yinining ahamiyati	560
Haqnazarov Qurbon Qo'shayevich	
Voleybol murabbiylarining innovatsion fikrlash qobiliyatini shakllantirish usullari	566
Haqqulov Akbar Abdiraupovich	
Sociolinguistic Competence and Intercultural Communicative Competence: Intertwining Concepts and Practical Implications	571
Kuchmurodova Gulnora Khatamovna	
Ilk qadam davlat dasturida steam ta'lim elementlaridan foydalanish imkoniyati	575
Nazarova Aziza Sohib qizi	
Kasbiy rivojlanish jarayonida rahbar shaxsiy sifatlarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	579
Roziqova Nazokat Alisher qizi	
Deontologik yondashuvning nazariy-pedagogik asoslari va uning ta'lim tizimidagi ahamiyati	583
Tashpulatova Nodira Olimjon qizi	
Kasbiy-pedagogik tayyorgarlikda fanlararo integratsiya asosida boshlang'ich ta'lim yo'nalishi o'qituvchilarining metodik salohiyatini oshirish yo'llari.....	586
Kashimova Aziza Alisherovna	
Природа и механизм действия биологических иммуностимуляторов на организм животных	590
Койилова Мехринисо Джураевна	
Badiiy asarlar ustida ishlash jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining emotsional intellektini shakllantirish mezonlari	594
Jamalova Kamola Shahobiddinovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish asosida fizika o'qitish metodikasini takomillashtirish	600
Musurmonova Shaxnoza Dilshod qizi	
Futbolchilarda texnik tayyorgarlikni takomillashtirishning ilmiy-metodik asoslari.....	606
Babayev Anvarjon Axmedovich	
Semantik afaziya va uni bartaraf etish yo'llari	611
Umida O'tabasarova Mexmanovna, G'anieva Gulrux Tavakkaljon qizi	
Сравнительный анализ национальных видов борьбы Японии.....	616
Даминов Илхом Аширалиевич	
Pedagogik jarayonda kognitiv rivojlanishga ta'sir qiluvchi omillar va bu faoliyatni rivojlantiruvchi interaktiv metodlar va texnologiyalar	621
Abdiraimova Gulrux Samad qizi	
Aqli zaif kichik maktab yoshidagi bolalarda o'qishni o'zlashtirishga motivatsion tayyorlikni shakllantirish ...	625
Abdunazarov Abdumutal Olimovich, Xaitboyeva Kumushxon Farxodjon qizi	
Psixik rivojlanishida kechikishi bo'lgan bolalar nutqini rivojlantirishda neyrokorreksiya mashg'ulotlarning ahamiyati	628
Akramova Xafiza Samadovna, Jumanova Mashhura Shokir qizi	
Pedagogik amaliyotning bo'lajak o'qituvchilar tayyorlash tizimidagi o'rni	632
Aliyeva Mavjudaxon Baxromjon qizi	
O'zbek tili darslarida media matnlardan foydalanish usullari.....	637
Allakhova Bagdagul Djoldasbayevna	
Media axborot vositalarining bolalar va o'smir yoshlarga ta'siri.....	640
Arobova Shohsanam Akram qizi	
Biologiya ta'limida tizimli-faoliyatli yondashuvning nazariy-metodologik asoslari.....	645
Asrorova Odinaoy Otabek qizi	
Maktabgacha yoshdagi dizartirik bolalarning so'z boyligini rivojlantirish yo'llari	650
Azizova Nilyufar Mirziyadovna	
Ijtimoiy pedagog faoliyatida innovatsion yondashuvlar	656
Bahriddinova Gavhar Oydinova	
Ta'lim tizimida deontologik yondashuvlarning pedagogik imoniyatlari.....	659
Boboxujayev Johnomirzo Umar o'g'li	
Zamonaviy ta'limda imkoniyati cheklangan bolalarga nisbatan inklyuziv yondashuv.....	662
Djurayeva Hurshida	
Libos va aksessuarlar orqali milliy estetik didni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari	666
Doniyorova Shahnoza Erkin qizi	

Mantiqiy fikrlashni rivojlantiruvchi mashg'ulotlarni tashkil etish bosqichlari mazmuni	672
Dosbayeva Shahnoza Abdurahimovna	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga chet tili o'rgatishning pedagogik-psixologik asoslari.....	675
Ergasheva Xilola Yunusxonovna	
Use of Artificial Intelligence in Teaching English as a Foreign Language for Uzbekistan General Schools.....	679
Feruza Zokirova Adham qizi	
Efferent motor afaziya va uni bartaraf etish yo'llari.....	682
G'anieva Gulrux Tavakkaljon qizi	
O'quvchilarda ekologik kompetensiyani shakllantirish: biologiya darslarida global ekologik muammolar tahlili.....	686
Ibragimova Sitara Akmal qizi	
Ba'zi 3D-metallarining 2-amino-5-allitio-1,3,4-tiadiazol bilan kompleks birikmalarini o'rganish	690
Jumaniyazova Gulxumar Karimbayevna	
Tizimli bilish kompetentligining mazmuni va uning maktabgacha ta'limdagi o'rni	696
Mirazimova Muxabbat Normatovna	
O'qituvchilik mahorati va axloqiy madaniyatning mushtarakligi.....	700
Nabiyev Islom Karimovich	
Qarshi shahrida turizm menejerlarining kasbiy malakasini uzluksiz takomillashtirishni ta'minlash	706
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida moslashuvchan kompetensiyalarni shakllantirishning metodik asoslari....	710
Nuriddinova Diyora Isaqali qizi	
Mediasavodxonlik vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik xususiyatlari	714
Pardayev Asror Ikromovich	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi	718
Qayumova Mahfuzaxon Alisher qizi	
Yuqori sinf o'quvchilarining ma'naviy kompetentligini jadidlarning pedagogik qarashlari asosida shakllantirish metodikasi (Temurbeklar maktablari misolida)	724
Quldashev Murodjon G'aniyevich	
Bugungi voleybolda to'p uzatish texnikasi va aniqligini 13–14 yoshdan boshlab aylanish harakatlari ta'sirida shakllantirish afzalligi	727
Rejapov O'tkirbek G'ayratjon o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga bolalar o'yin folklorini o'rgatishda tolerantlikni rivojlantirishning metodik usullari va texnologiyalari.....	733
Ro'ziboyeva Madina Salimovna	
Pedagogik muloqot tushunchasi va uning o'ziga xos xususiyatlari	737
Ro'zimatova Maxpuza	
Intellektual qadriyatlarning talaba yoshlar aksiologik hayotiy pozitsiyasini shakllantirishdagi roli	743
Rustam Latipov Mamadaliyevich	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlashda AI-platformalarni integratsiyalashning amaliy mexanizmlari	747
Rustamov Kamoliddin Ziyodillo o'g'li	
Maktab biologiya ta'limida individuallashtirish texnologiyasidan foydalanish metodikasi	754
Savutova Malohat Erkinovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning turizm sohasiga bo'lgan munosabatini o'rganishning ijtimoiy-pedagogik metodikasi.....	760
Shodiyorov Rustam Xasan o'g'li	
Bo'lajak harbiy xizmatchilarda deontologik yondashuvlar asosida raqamli muloqot madaniyatini shakllantirish.....	764
Soyibnazarov Baxtiyor Abdunazar o'g'li	
Pedagogika oliy o'quv yurtlarida umumiy yer bilimi fanidan amaliy mashg'ulotlar tizimini kasbiy faoliyatga yo'naltirishning dolzarb masalalari	770
Sultanova N. B.	
Ijtimoiy reabilitatsiyani amalga oshirishda tibbiy-psixokorreksion maslahat ishlar mazmuni	775
Suvanqulova Shaxnoza Karimqulovna	
Blokcheyn texnologiyasining ta'lim jarayonida qo'llanilishi va imkoniyatlari	780
Suyumov Jo'rabek Yunusaliyevich	

Oila va xotin-qizlar tizimida kollaborativ madaniyatning o'ziga xos xususiyatlari	783
<i>Tojibayeva Nazokatxon</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tafakkurini rivojlantirishda interfaol metodlarning o'rni	787
<i>To'xtasinova Nigoraxon Azizxon qizi</i>	
Oliy o'quv yurtlarida analitik kimyo fanini o'qitishning samaradorlik ko'rsatkichlari	793
<i>Umrbekova Maftuna Ulug'bek qizi</i>	
Antroposentrik yondashuv asosida o'quvchilarda insonparvarlik fazilatlarini shakllantirish yo'llari	796
<i>Xamidova Nigora Ibrohimovna</i>	
Обучение говорению на русском языке абитуриентов с помощью настольных игр	800
<i>Абдулахадова Шохид</i>	
Особенности педагогической деятельности и их виды	803
<i>Мавжудова Ш. С., Мирходжаева Д.</i>	
Развитие критического мышления младших школьников на уроках читательской грамотности	808
<i>Мухаммадиева Марифат Мурод кизи</i>	
Искусство подбора слов: стилистические и семантические возможности перифраз	811
<i>Юлдашева Дилноза Бекмуродовна</i>	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida talabalarda refleksiv tafakkurni rivojlantirishning vazifalari va pedagogik imkoniyatlari	815
<i>Abdullayeva Ziroatxon Qurbonovna</i>	
The Human Factor in AI-Mediated English Instruction: Balancing Technology and Pedagogical Expertise	818
<i>Ikramova Aziza Aminovna</i>	
Madaniyat tushunchasi va uni xorijiy til o'qitishda o'rganish zarurati	823
<i>Ma'murova Farangiz Ne'matovna</i>	
O'quvchilarda tanqidiy tafakkurni shakllantirish: zamonaviy pedagogik yondashuvlar va ularning samaradorligi	827
<i>Ostonova Ma'mura Ulug'bek qizi</i>	
Ko'zi ojiz boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetentsiyasini o'rganishning nazariy asoslari	830
<i>Qarshiboyev Asliddin</i>	
Farzand tarbiyasida ota-onaning pedagogik-psixologik malakalari	834
<i>Xojimirzayeva Shaxnoza Shokir qizi</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda o'quvchilarni kasb-hunarga yo'llashning tashkiliy-ilmiy asoslari	839
<i>Xolmatov Pardaboy Qoraboevich</i>	
Методология типологического и сравнительного анализа детского фольклора	844
<i>Азмиева Э. Э.</i>	
Мaktabgacha ta'lim elementar matematik tushunchalarni rivojlantirish zarurati	851
<i>Xoldarova F. M.</i>	
Multimadaniy muhitda pedagoglarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlari	854
<i>Gulyamova Nafisa Burikulovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyat tushunchalarini shakllantirishda oila va mahallaning roli	858
<i>Rizayeva Xusniya Ubayevna</i>	
Raqamli pedagogika: zamonaviy ta'limda innovatsion texnologiyalar roli	861
<i>Maxmudova Dilnoza Xaytmirzaevna</i>	
Badiiy adabiyot – maktabgacha yoshdagi bolalarda estetik dunyoqarashni shakllantiruvchi omil sifatida	865
<i>Xujamberdiyeva Shahnoza Kupaysinovna</i>	
Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'lim islohatlar bosqichida	868
<i>Boyqulov Azamat Maxram o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor o'rinbosarlarining menejerlik ko'nikmalarini rivojlantirishning xorijiy tajribasi va uni mahalliy sharoitda qo'llash imkoniyatlari	871
<i>Maxamadaliyeva Ezoza Rustamxo'ja qizi</i>	
Oliy badiy pedagogik ta'lim muassasasida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini maktab o'quvchilarida illyustrativ rasm ishlashga oid kompetensiyalarini shakllantirishga tayyorlashning mazmuni	875
<i>Sobirov Sarvar Tursunmurotovich</i>	

BO'LAJAK HARBIY XIZMATCHILARDA DEONTOLOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA RAQAMLI MULOQOT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH

Soyibnazarov Baxtiyor Abdunazar o'g'li
Tadqiqotchi

Annotatsiya: Maqolada bo'lajak harbiy xizmatchilarda deontologik yondashuvlar asosida raqamli muloqot madaniyatini shakllantirish masalasi ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Harbiy deontologiya tamoyillari, raqamli muloqot madaniyatining mazmuni, harbiy faoliyatda axborot xavfsizligi, axloqiy normalar va professional burch tushunchalari keng yoritilgan. Tadqiqotda harbiy ta'lim tizimida raqamli kompetensiyalar va axloqiy qadriyatlarni birlashtirishning pedagogik mexanizmlari, metodlari hamda O'zbekiston tajribasi asosida tahlillar keltirilgan.

Kalit so'zlar: harbiy deontologiya, raqamli muloqot madaniyati, harbiy xizmatchilarni tayyorlash, axborot xavfsizligi, axloqiy qadriyatlar, professional burch, raqamli kompetensiya, kibermuhit, harbiy ta'lim.

Abstract: The article provides a scientific-theoretical and practical analysis of the issue of developing digital communication culture among future military personnel based on deontological approaches. It examines the principles of military deontology, the essence of digital communication culture, information security in military activities, moral norms, and the concept of professional duty. The study highlights the pedagogical mechanisms and methods of integrating digital competencies and ethical values into the military education system, using the experience of Uzbekistan as an example.

Key words: military deontology, digital communication culture, military training, information security, ethical values, professional duty, digital competence, cyberspace, military education.

Аннотация: В статье научно-теоретически и практически проанализирована проблема формирования культуры цифровой коммуникации у будущих военнослужащих на основе деонтологических подходов. Рассмотрены принципы военной деонтологии, содержание культуры цифровой коммуникации, вопросы информационной безопасности в военной деятельности, моральные нормы и понятие профессионального долга. В исследовании показаны педагогические механизмы и методы интеграции цифровых компетенций и нравственных ценностей в систему военного образования на примере опыта Узбекистана.

Ключевые слова: военная деонтология, культура цифровой коммуникации, подготовка военнослужащих, информационная безопасность, нравственные ценности, профессиональный долг, цифровая компетентность, киберсреда, военное образование.

KIRISH

Zamonaviy harbiy faoliyat texnologik taraqqiyot, raqamlashtirish, kiberfazoning kengayishi sharoitida tubdan o'zgarimoqda va harbiy xizmatchilarga nafaqat professional-texnik bilimlar, balki yuqori axloqiy madaniyat, raqamli muhitda mas'uliyatli muloqot qilish ko'nikmalari ham talab qilmoqda. Harbiy xizmat o'zining xususiyati bilan boshqa kasblardan tubdan farq qiladi va u eng yuqori mas'uliyat, qat'iy intizom, burch va sadoqat, vatanparvarlik, qatordoshlik, axloqiy poklik kabi qadriyatlarga asoslanadi. Harbiy xizmatchining har bir harakat va qarori davlat xavfsizligi, fuqarolar hayoti va salomatligi, milliy manfaatlar bilan bevosita bog'liq bo'ladi. Shu sababli harbiy kadrlar tayyorlashda nafaqat harbiy fan va texnika, balki harbiy deontologiya, axloqiy tarbiya, professional madaniyat ham muhim o'rin tutadi.

Deontologiya yunoncha "deon" (burch) va "logos" (ta'limot) so'zlaridan kelib chiqqan bo'lib, u burch, majburiyat, axloqiy normalar ta'limoti hisoblanadi. Harbiy deontologiya harbiy xizmatchining professional burchi, axloqiy majburiyatlari, xizmat normalarini o'rganuvchi soha bo'lib, u nafaqat nazariy konsepsiyalar emas, balki

harbiy xizmatchilarning kundalik faoliyati, munosabatlari, qarorlari uchun yo'riqnoma yaratadi. Immanuel Kantning deontologik etika nazariyasi axloqiy xatti-harakatning asosini burch va qoidalarda ko'radi va natija emas, balki niyat hamda tamoyillarga rioya qilish muhimligini ta'kidlaydi. Harbiy faoliyatda bu yondashuv ayniqsa dolzarb, chunki harbiy xizmatchi har qanday sharoitda ham o'z burchini bajarishi, qoidalarga rioya qilishi, axloqiy tamoyillarni saqlashi zarur.

Raqamli muloqot madaniyati esa zamonaviy texnologiyalar – internet, ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar, elektron pochta, videokonferensiyalar – orqali muloqotda axloqiy normalarni, qoidalarni, mas'uliyatni, xavfsizlikni ta'minlovchi ko'nikmalar va qadriyatlar majmuidir. Raqamli muhit yangi imkoniyatlar yaratadi, lekin shu bilan birga yangi xavflar, muammolar, axloqiy dilemmalar ham keltirib chiqaradi. Kiberbulling, noto'g'ri ma'lumotlar tarqatish, maxfiylik buzilishi, axborotni manipulyatsiya qilish, kiberhujumlar, raqamli odam savdosi kabi muammolar zamonaviy muammolar hisoblanadi. Harbiy faoliyatda esa raqamli xavfsizlik ayniqsa muhim ahamiyatga ega, chunki maxfiy harbiy ma'lumotlarning sizib chiqishi, kiberhujumlar, axborot urushi milliy xavfsizlikka bevosita tahdid soladi.

O'zbekiston Respublikasida harbiy islohotlar, Qurolli Kuchlarni modernizatsiya qilish, zamonaviy harbiy ta'lim tizimini yaratish bo'yicha keng qamrovli ishlar amalga oshirilmoqda. Prezident farmoyish va qarorlari harbiy xizmat samaradorligini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, harbiy kadrlarni yuqori malakali, vatanparvar, ma'naviy komil shaxslar sifatida tayyorlash vazifalarini belgilaydi. Shu kontekstda bo'lajak harbiy xizmatchilarda deontologik yondashuvlar asosida raqamli muloqot madaniyatini shakllantirish muammosi nazariy va amaliy jihatdan dolzarb, ilmiy tadqiqotlarni talab qiladi.

Harbiy deontologiya harbiy xizmatchining professional axloqi, burch va mas'uliyat nazariyasi bo'lib, u qadimiy harbiy madaniyat an'analalaridan kelib chiqadi va zamonaviy harbiy ta'limning muhim komponentini tashkil qiladi. Harbiy xizmat tarixan eng qadimgi va muqaddas kasblardan biri bo'lib, u jamiyat va davlatni himoya qilish, tartibni saqlash, tinchlikni ta'minlash vazifalarini bajaradi. Qadimgi davlat va imperiyalarda harbiy xizmat faqat jismoniy kuch emas, balki axloqiy fazilat, sharaf, sadoqat, jasorat kabi qadriyatlar bilan ham bog'liq edi. Shovalyerlik, bushido (samuray axloqi), sipohilik kabi harbiy-axloqiy tizimlar turli madaniyatlarda shakllangan va ular harbiy xizmatchidan nafaqat jang mahoratini, balki yuksak axloqiy sifatlarni ham talab qilgan.

Zamonaviy harbiy deontologiyaning asosiy tamoyillari orasida bir necha muhim g'oyalar ajralib turadi.

- *Birinchi tamoyil* – burch va sadoqat tamoyili bo'lib, harbiy xizmatchi o'z Vataniga, davlatiga, xalqiga, Konstitutsiyaga, qonunlarga, harbiy qasam va buyruqlarga sodiq bo'lishi, o'z burchini har qanday sharoitda, har qanday qiyinchiliklar va xavf ostida ham bajarishi zarur. Bu tamoyil harbiy xizmatning mohiyati, asosi hisoblanadi.
- *Ikkinchi tamoyil* – sharaf va qadr-qimmat tamoyili bo'lib, harbiy xizmatchi o'zining shaxsiy sharafigini, harbiy kiyim sharafigini, birlik sharafigini, davlat sharafigini himoya qilishi, hech qanday sharoitda sharmandalik, nomusga zid ish qilmasligi kerak.
- *Uchinchiidan*, qatordoshlik va hamkorlik tamoyili harbiy xizmatning jamoaviy xarakterini aks ettiradi va harbiy xizmatchi o'z qatordoshlari bilan birlashishi, bir-birini qo'llab-quvvatlashi, jamoaviy harakatda o'z rolini bajarishi zarur.
- *To'rtinchidan*, intizom va itoatkorlik tamoyili harbiy tashkilotning asosi bo'lib, harbiy xizmatchi qonunlarga, nizom va qoidalarga, komandir buyruqlariga qat'iy rioya qilishi, intizom va tartibni saqlashi lozim.
- *Beshinchidan*, gumanizm va fuqarolarni himoya qilish tamoyili harbiy kuchning vazifasi nafaqat harbiy dushmani tor-mor qilish, balki tinch aholini, fuqaro obyektlarini, insoniyat qadriyatlarini himoya qilish ekanligini ta'kidlaydi. Harbiy xizmatchi hatto jang sharoitida ham xalqaro gumanitar huquq normalariga rioya qilishi, harbiy amaliyotlarni oqlashi zarur.
- *Oltinchidan*, professional takomillanish tamoyili harbiy xizmatchi doimiy o'rganishi, o'z bilim va ko'nikmalarini yaxshilashi, harbiy fan va texnikani o'zlashtirishni davom ettirishi kerakligini bildiradi.

Harbiy deontologiyaning mazmuni bir necha muhim sohalarni qamrab oladi.

- *Birinchi soha* – harbiy xizmatchi va davlat munosabatlari bo'lib, bu yerda qasam, sadoqat, davlat sirlarini saqlash, milliy manfaatlarini ustun qo'yish masalalari ko'rib chiqiladi.
- *Ikkinchi soha* – harbiy xizmatchi va jamoa (birlik) munosabatlari bo'lib, qatordoshlik, subordinatsiya, komandir-qo'l ostidagi munosabatlar, jamoaviy mas'uliyat, harbiy an'analarni muhofaza qilinishi.
- *Uchinchi soha* – harbiy xizmatchi va fuqaro jamiyati munosabatlari bo'lib, harbiy xizmatchi tinch fuqarolarga nisbatan qanday munosabatda bo'lishi kerakligi, harbiy kuchning jamiyatdagi o'rni, fuqaro huquqlariga hurmat, harbiy faoliyatning shaffofligini saqlash masalalari tahlil qilinadi.

- *To'rtinchi soha* – harbiy xizmatchi va dushman munosabatlari bo'lib, hatto jang sharoitida ham xalqaro huquq normalariga rioya qilish, asirlarga insoniy munosabatda bo'lish, haddan tashqari zo'ravonlikdan qochish, harbiy maqsadlar va gumanizm muvozanati masalalari mavjud.

Raqamli muloqot madaniyati XXI asrning yangi fenomeni bo'lib, u raqamli texnologiyalar vositasida muloqotning axloqiy, huquqiy va xavfsizlik jihatlarini qamrab oladi. Raqamli inqilob hayotning barcha jabhalarini o'zgartirdi va muloqot ham bundan mustasno emas. Agar avvalgi asrlarda yuzma-yuz muloqot, xat, telefon asosiy muloqot vositalari bo'lgan bo'lsa, hozir elektron pochta, ijtimoiy tarmoqlar (Facebook, Instagram, Telegram, Twitter), messenjerlar (WhatsApp, Viber), videomuloqot vositalari (Zoom, Skype), forumlar, bloglar, veb-saytlar asosiy muloqot kanallariga aylandi. Raqamli muloqot bir necha o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ular an'anaviy muloqotdan farq qiladi.

- *Birinchi xususiyat* – masofaviylik va anonimlik imkoniyatidir. Raqamli muloqotda odamlar geografik jihatdan uzoq bo'lishiga qaramasdan, darhol muloqot qila oladilar. Shuningdek, anonimlik yoki psevdonim ostida muloqot qilish imkoniyati ham mavjud. Bu ijobiy tomoni – erkinroq fikr bildirish, geografik chegaralarni yo'qotish, lekin salbiy tomoni ham bor – mas'uliyatsizlik, qo'pol muomala, buzg'unchilik, noto'g'ri ma'lumot tarqatish osonlashadi.
- *Ikkinchi xususiyat* – tezkorlik va keng auditoriyaga yetib borishdir. Raqamli muloqotda xabar soniyalar ichida millionlab odamlarga yetib borishi mumkin. Bu axborotni tez tarqatish, ommaviy safarbarlik uchun kuchli vosita, lekin shu bilan birga noto'g'ri ma'lumot, vahima, manipulyatsiya ham tez tarqaladi.
- *Uchinchi xususiyat* – ko'p mediali (multimedia) va interfaol xarakterdir. Raqamli muloqotda nafaqat matn, balki rasm, video, audio, emoji, stiker, gif kabi turli formatlar qo'llaniladi va bu muloqotni boyitadi, emotsional qiladi. Interaktivlik – like, komment, share, repost – faol ishtirok, fikr almashish imkonini beradi.
- *To'rtinchidan*, doimiylik va arxivlanishdir. Raqamli muloqot ko'pincha saqlanib qoladi, o'chirilmaydi va keyinchalik qayta ko'rinishi, izlanishi, dalil sifatida ishlatilishi mumkin. Bu shaffoflik va javobgarlikni ta'minlaydi, lekin maxfiylik muammosini ham keltirib chiqaradi.

Raqamli muloqot madaniyati bir necha muhim komponentlarni o'z ichiga oladi.

- *Birinchi komponent* – raqamli savodxonlik (digital literacy) bo'lib, bu raqamli texnologiyalarni samarali, xavfsiz, axloqiy foydalana olish qobiliyatidir. Bu nafaqat texnik ko'nikmalar (kompyuter, smartfon, dasturlar bilan ishlash) emas, balki axborotni tanqidiy baholash, ishonchli manbalarni farqlash, kiberhujumlardan himoyalash, maxfiylikni saqlash kabi ko'nikmalarni ham o'z ichiga oladi.
- *Ikkinchi komponent* – kibermuhitda axloqiy normalar (cyber ethics) bo'lib, bu qo'pol bo'lmaslik, hurmat qilish, boshqalarning fikriga toqat qilish, shaxsiy hayotga aralashmaslik, noto'g'ri ma'lumot tarqatmaslik, kiberzo'ravonlik qilmaslik kabi qoidalaridir.
- *Uchinchi komponent* – raqamli xavfsizlik (cybersecurity) bo'lib, bu o'z axborotlarini, qurilmalarini, hisoblarini himoya qilish, murakkab parollar qo'llash, ikki bosqichli autentifikatsiya, shubhali havolalarni ochmaslik, viruslardan saqlanish, ma'lumotlarni zahiralash kabi amaliy choralaridir.
- *To'rtinchi komponent* – raqamli muvozanat (digital balance) bo'lib, bu raqamli va haqiqiy hayot o'rtasida sog'lom muvozanatni saqlash, ekran vaqtini cheklash, raqamli detoksifikatsiya, yuzma-yuz muloqotni qadrlashdir.
- *Beshinchi komponent* – raqamli fuqarolik (digital citizenship) bo'lib, bu onlayn hamjamiyatda mas'uliyatli, konstruktiv, fuqarolik pozitsiyasida harakat qilish, o'z huquqlarini bilish va himoya qilish, boshqalarning huquqlarini hurmat qilishdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Deontologik yondashuv harbiy xizmat faoliyatida axloqiy tamoyillarni belgilab beruvchi muhim omil sifatida talqin etiladi. I. Kantning “Amaliy aqlning tanqidi” asarida deontologiya tushunchasi inson burchi va mas'uliyati bilan izohlanadi. Harbiy sohada bu yondashuv intizom, mas'uliyat va xizmat vazifalarini bajarishda halollikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bois, bo'lajak harbiy xizmatchilarda raqamli muloqot madaniyatini shakllantirish jarayonida deontologik me'yorlarga asoslanish zarur bo'ladi.

Raqamli muloqot madaniyati masalasida G.U. Soldatova va E.I. Rasskazova tadqiqotlarida keltirilgan raqamli kompetentlik modellari muhim nazariy asos sifatida e'tirof etiladi. Ularning izlanishlarida axborotdan foydalanish, kommunikatsiya va xavfsizlik masalalari raqamli madaniyatning ajralmas tarkibiy qismlari sifatida yoritilgan. Shuningdek, M. Ribble tomonidan ilgari surilgan “raqamli fuqarolik” konsepsiyasi yoshlar, jumladan,

harbiy soha vakillari uchun raqamli axloqiy me'yorlarni shakllantirishda samarali metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekiston olimlari ham bu masalaga e'tibor qaratib, S. Qosimov va M. Xolmatov harbiy pedagogika va psixologiya yo'nalishidagi tadqiqotlarida harbiylarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi, muloqot madaniyati va axborot xavfsizligi omillarini yoritib o'tgan. J. Yo'ldoshev va A. Hasanovning axborot xavfsizligiga bag'ishlangan izlanishlari esa bo'lajak harbiy xizmatchilarda raqamli xavfsizlikni ta'minlash bilan bir qatorda, axloqiy me'yorlarga rioya qilish zarurligini ko'rsatib beradi. Bu esa deontologik yondashuv asosida raqamli muloqot madaniyatini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslarini mustahkamlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot metodologiyasi bo'lajak harbiy xizmatchilarda deontologik yondashuv asosida raqamli muloqot madaniyatini shakllantirish jarayonini o'rganishga qaratilgan bo'lib, asosiy ma'lumotlar anketalar, suhbatlar va kuzatishlar orqali to'plandi. Respondent sifatida harbiy ta'lim muassasalari talabalari jalb etildi. Olingan ma'lumotlar sifat va miqdoriy tahlil usullari yordamida qayta ishlanib, taqqoslash va statistik usullar orqali xulosalar chiqarildi. Shuningdek, mavjud ilmiy adabiyotlar hamda xorijiy tajribalar mazkur masalani chuqurroq yoritish uchun qo'llanildi. Natijalar deontologik yondashuv va raqamli madaniyat elementlarining harbiy xizmatchilar faoliyatida tutgan o'rni bo'yicha tahlil qilinib, muammoning dolzarbligi ilmiy asosda yoritildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Harbiy faoliyatda raqamli muloqot o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, u oddiy fuqarolardan farqli ravishda yuqori xavfsizlik, maxfiylik, intizom talablariga javob berishi kerak. Zamonaviy harbiy tashkilotlar ham raqamli texnologiyalardan keng foydalanadi: harbiy axborot tizimlari, aloqa tarmoqlari, razvedka va monitoring tizimlari, dron boshqaruvi, elektron hujjat aylanishi, harbiy o'quv dasturlari, simulyatorlar, harbiy xizmatchilar o'rtasidagi ichki aloqa tizimlari. Biroq harbiy sohadagi raqamlashtirish qat'iy tartibga solinadi, maxsus xavfsizlik choralari qo'llaniladi, chunki maxfiy axborotlarning sizib chiqishi, kiberhujumlar, axborot urushi milliy xavfsizlikka jiddiy tahdid soladi.

Harbiy faoliyatda raqamli muloqotning bir necha o'ziga xos xususiyatlari mavjud.

- *Birinchidan*, maxfiylik va axborot xavfsizligi ustuvor hisoblanadi. Harbiy xizmatchilar ko'pincha maxfiy yoki oshkorlanishi cheklangan ma'lumotlar bilan ishlaydi va bu ma'lumotlarning sizib chiqishi dushman razvedkasi uchun baholi, harbiy operatsiyalarni xavf ostiga qo'yuvchi bo'lishi mumkin. Shuning uchun harbiy xizmatchi qat'iy axborot xavfsizligi qoidalariga rioya qilishi, maxfiy ma'lumotlarni raqamli kanallarda tarqatmasligi, shaxsiy qurilmalarda saqlamasligi, noxush maqsad bilan so'ralgan savollarga javob bermasligi kerak.
- *Ikkinchidan*, subordinatsiya va intizom raqamli muloqotda ham saqlanishi zarur. Harbiy xizmatchi yuqori boshliqlar, komandir bilan muloqotda hurmat, rasmiylik, odobni saqlashi, buyruqlar va ko'rsatmalarni raqamli kanallarda ham qat'iy bajarishi lozim.
- *Uchinchidan*, tashqi muloqotda ehtiyotkorlik va mas'uliyat talab qilinadi. Harbiy xizmatchi ijtimoiy tarmoqlarda, forumlar va bloglarda, ommaviy axborot vositalariga komment qoldirish va intervyu berishda juda ehtiyotkor bo'lishi, harbiy sirlarni, ichki muammolarni oshkor qilmasligi, harbiy qurol va texnika haqida batafsil ma'lumot bermasligi, o'z harbiy birligining joylashuvi yoki operatsiyalari haqida ma'lumot tarqatmasligi kerak. Ko'plab hollarda harbiy xizmatchilar ijtimoiy tarmoqlarda o'z xizmat joyini, harbiy formasini, qurolini suratga olish va joylashtirish qat'iyan man qilinadi.
- *To'rtinchidan*, propaganda va axborot urushiga qarshi turish ko'nikmasi zarur. Zamonaviy nizolar ko'pincha axborot urushi bilan boshlanadi va davom ettiriladi, dushman propaganda, dezinformatsiya, psixologik operatsiyalar orqali harbiy xizmatchilarning ruhiy holatini buzish, nizo solish, ishonchni pasaytirish, dezertirlikka undashga harakat qiladi. Harbiy xizmatchi shubhali axborotlarni tanqidiy baholashi, noto'g'ri ma'lumotlarga ishonmasligi, provokatsiyalarga tushmasligi kerak.

Harbiy faoliyatda raqamli muloqot bilan bog'liq bir qator xavflar mavjud.

- *Birinchi xavf* – kiberhujumlar va kiberjosuslik bo'lib, dushman davlatlar yoki terroristik guruhlar harbiy tarmoqlarga kirish, ma'lumotlarni o'g'irlash, tizimlarni buzish, zararli dasturlar (malware) yuqtirish, harbiy xizmatchilarni aldash (phishing, social engineering) orqali maxfiy ma'lumotlarga ega bo'lishga harakat qiladi.

- *Ikkinchi xavf* – shaxsiy qurilmalar orqali axborot sizib chiqishi bo'lib, harbiy xizmatchi o'z smartfon, noutbuk, USB qurilmalarida maxfiy ma'lumotlarni saqlasa, ularni yo'qotsa yoki o'g'irlansa, noxush oqibatlariga olib kelishi mumkin.
- *Uchinchi xavf* – ijtimoiy muhandislik (social engineering) bo'lib, kiberjinoatchilar yoki dushman agentlari harbiy xizmatchi bilan do'stlik o'rnatish, ishonch qozonish, so'ngra maxfiy ma'lumot so'rash yoki harbiy obyektlarga kirish uchun foydalanish usullarini qo'llaydi.
- *To'rtinchi xavf* – harbiy xizmatchilarning ijtimoiy tarmoqlardagi noehtiyot xatti-harakatlaridir. Ko'plab hollarda harbiy xizmatchilar ijtimoiy tarmoqlarda o'z harbiy xizmati, joylashuvi, texnika, operatsiyalar haqida noehtiyotkorlik bilan yozishadi, rasm joylashtiradi va bu ma'lumotlarni dushman razvedkasi to'plab, tahlil qilib, harbiy tuzilma, rejalar, zaif tomonlar haqida xulosa chiqarishi mumkin.
- *Beshinchi xavf* – ichki ma'lumotlar sizib chiqish xavfi bo'lib, norozi yoki sotqin harbiy xizmatchi maxfiy ma'lumotlarni qasddan sizdirib, dushmanga berishi yoki ommaga oshkor qilishi mumkin.
- *Oltinchi xavf* – dezinformatsiya va propaganda ta'siri ostida qolish bo'lib, harbiy xizmatchi noto'g'ri ma'lumotlarga ishonib, noto'g'ri qaror qabul qilishi yoki ruhan izdan chiqishi mumkin.

Bo'lajak harbiy xizmatchilarda deontologik yondashuvlar asosida raqamli muloqot madaniyatini shakllantirish bir necha asosiy tamoyillarga asoslanishi kerak va bu tamoyillar harbiy deontologiya hamda raqamli etika sintezini yaratadi.

- *Birinchi tamoyil* – burch va mas'uliyatni anglash tamoyili bo'lib, harbiy talaba raqamli muhitda o'z har bir harakati, xabari, kommentining natijasini anglashi, bu nafaqat shaxsiy ish emas, balki davlat xavfsizligi, harbiy tashkilot obro'si, qatordoshlar xavfsizligi bilan bog'liq ekanligini tushunishi zarur. Bu ongli mas'uliyat tuyg'usi raqamli muloqotda har doim nazorat va o'z-o'zini cheklashni ta'minlaydi.
- *Ikkinchi tamoyil* – maxfiylik va axborot xavfsizligini ustuvor qo'yish tamoyilidir. Harbiy talaba maxfiy ma'lumotlar nima ekanligini, ularni qanday himoya qilish kerakligini, qaysi ma'lumotlarni oshkor qilish mumkin va qaysilarini yo'qligini aniq bilishi lozim. Bu nafaqat qoidalarni formal bajarish emas, balki chuqur ichki lashtirilgan ongli xatti-harakatdir.
- *Uchinchi tamoyil* – tanqidiy fikrlash va axborotni baholash tamoyilidir. Harbiy talaba raqamli muhitda har qanday axborotni tanqidiy ko'rib chiqishi, manba ishonchligini tekshirishi, dezinformatsiya va propagandani farqlashi, tez xulosaga kelmay, tahlil qilishi kerak. Bu, ayniqsa, axborot urushi sharoitida hayotiy muhim ko'nikmadir.
- *To'rtinchi tamoyil* – axloqiy barqarorlik va qadriyatlarga sodiqlik tamoyilidir. Harbiy talaba raqamli muhitda ham o'z axloqiy tamoyillarini saqlab qolishi, qo'pol bo'lmasligi, yolg'on gapirmasligi, buzg'unchilik qilmasligi, provokatsiyalarga tushmasligi, har doim hurmatli va professional bo'lishi zarur. Anonimlik va masofaviylik axloqsizlikka sabab bo'lmasligi kerak.
- *Beshinchi tamoyil* – subordinatsiya va intizomni raqamli muloqotda ham saqlash tamoyilidir. Harbiy talaba raqamli kanallarda ham boshliqlariga hurmat bilan munosabatda bo'lishi, rasmiy va professional uslubda yozishi, buyruqlar va ko'rsatmalarga qat'iy rioya qilishi lozim.
- *Oltinchi tamoyil* – doimiy o'rganish va moslashish tamoyilidir. Raqamli texnologiyalar va kibertahdidlar doimiy o'zgarib bormoqda, yangi dasturlar, tarmoqlar, hujum usullari paydo bo'lmoqda va harbiy talaba bu o'zgarishlarga ergashishi, yangi bilim va ko'nikmalarni doimiy o'zlashtirib borishi, o'z raqamli xavfsizligini takomillashtirib turishi zarur.
- *Yettinchi tamoyil* – namuna ko'rsatish va targ'ib qilish tamoyilidir. Harbiy talaba nafaqat o'zi to'g'ri raqamli muloqot qilishi, balki boshqa harbiy xizmatchilar, qatordoshlari uchun ham namuna bo'lishi, to'g'ri amaliyotlarni targ'ib qilishi, noto'g'ri xatti-harakatlarni to'g'rilashi kerak.

Bo'lajak harbiy xizmatchilarda deontologik yondashuvlar asosida raqamli muloqot madaniyatini shakllantirish maqsadli, tizimli, kompleks pedagogik jarayonni talab qiladi va u bir necha asosiy mexanizmlar hamda metodlar orqali amalga oshiriladi.

- *Birinchi mexanizm* – nazariy ta'lim va ma'rifiy ishlardir. Harbiy ta'lim muassasalarida maxsus kurslar, modullar yaratilishi kerak bo'lib, ular harbiy deontologiya, kibermuhitda xavfsizlik, raqamli muloqot madaniyati, axborot urushi, kibertahdidlar kabi mavzularni qamrab oladi. Bu kurslar nafaqat ma'ruza shaklida emas, balki interfaol – seminar, muhokama, case study tahlili, video materiallar, ekspert ma'ruzalari – shaklida o'tilsa, samaraliroq bo'ladi.

- *Ikkinchi mexanizm* – amaliy mashqlar va simulyatsiyalardir. Nazariy bilimlar amaliy ko'nikmalarga aylanishi uchun harbiy talabalar real yoki simulyatsiya qilingan vaziyatlarda mashq qilishi kerak. Masalan, kiberhujum simulyatsiyasi, axborot sizib chiqish stsenariysi, ijtimoiy muhandislik uchrayotgan holat, dezinformatsiya kampaniyasi tahlili, krizis kommunikatsiyasi mashqlari. Bu mashqlar talabalarni real vaziyatlarga tayyorlaydi, to'g'ri qaror qabul qilish, tez reaksiya ko'rsatish ko'nikmalarini rivojlantiradi.
- *Uchinchi mexanizm* – qoidalar va kodeks ishlab chiqish hamda o'rgatishdir. Harbiy ta'lim muassasasi o'z talabalar uchun "Raqamli muloqot kodeksi" yoki "Kibermuhitda xulq-atvor qoidalari"ni ishlab chiqishi va bu qoidalarni barcha talabalar o'rganishi, imzolashi, amalda qo'llashi kerak. Bu qoidalar aniq, tushunarli, amaliy bo'lishi va "nima qilish mumkin", "nima qilish mumkin emas", "qanday hollarda qanday harakat qilish kerak" kabi savollarga javob berishi lozim.
- *To'rtinchi mexanizm* – monitoring va nazorat tizimi bo'lib, harbiy ta'lim muassasasi talabalarning ijtimoiy tarmoqlardagi faoliyatini, raqamli xavfsizlik qoidalariga rioya qilishini muntazam kuzatib borishi, buzilishlarni aniqlashi va to'g'rilash choralari ko'rishi zarur. Bu nazorat qo'pol aralashish emas, balki tarbiyaviy va ko'mak beruvchi xarakterda bo'lishi kerak.
- *Beshinchi mexanizm* – rag'batlantirish va jazo tizimi bo'lib, to'g'ri raqamli muloqot amaliyotini qo'llaydigan, namuna bo'luvchi talabalar rag'batlantirilishi, aksincha, qoidalarni buzgan, xavfsizlikka xavf solgan talabalar javobgarlikka tortilishi lozim. Bu tartib-intizom va mas'uliyat tuyg'usini mustahkamlaydi.
- *Oltinchi mexanizm* – akademik yondashuv va mentorlik bo'lib, tajribali harbiy xizmatchilar, ofitserlar, kibermuhit bo'yicha mutaxassislar talabalar uchun mentor, maslahatchi bo'lishi, tajriba va bilim ulashishi, muammoli holatlarda yordam berishi foydali hisoblanadi.
- *Yettinchi mexanizm* – o'z-o'zini tarbiyalash va refleksiya bo'lib, talabalar o'z raqamli muloqot xatti-harakatlarini tahlil qilishi, xatolarini anglashi, o'zini nazorat qilish strategiyalarini ishlab chiqishi, doimiy o'z-o'zini takomillashtirishi rag'batlantirilishi kerak. Refleksiv jurnallar, o'z-o'zini baholash ro'yxatlari (check-listlar), shaxsiy rivojlanish rejalari bunday yondashuvni qo'llab-quvvatlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Harbiy faoliyatda raqamli muloqot madaniyatini shakllantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, bo'lajak harbiy xizmatchilarda deontologik yondashuvlarni qo'llash ularning professional mas'uliyatini oshiradi, axloqiy qadriyatlarini mustahkamlaydi hamda raqamli muhitda mas'uliyatli muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Harbiy deontologiya tamoyillari asosida shakllangan raqamli madaniyat nafaqat axborot xavfsizligini ta'minlashda, balki harbiy intizom va jamoaviy birdamlikni mustahkamlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu asosda quyidagi takliflar ilgari suriladi: birinchidan, harbiy ta'lim muassasalarida maxsus "Raqamli muloqot madaniyati" kurslarini joriy etish lozim; ikkinchidan, talabalarni amaliy mashg'ulotlar, simulyatsiyalar va axborot xavfsizligi bo'yicha treninglar orqali tayyorlash zarur; uchinchidan, "Raqamli xulq-atvor kodeksi" ishlab chiqilishi va uning bajarilishini muntazam nazorat qilish foydali bo'ladi; to'rtinchidan, to'g'ri raqamli xatti-harakatlarni targ'ib etuvchi rag'bat va jazo tizimini joriy etish intizomni kuchaytiradi.

Umuman olganda, deontologik yondashuvlar asosida shakllantirilgan raqamli muloqot madaniyati O'zbekiston Qurolli Kuchlarida axloqiy barqarorlik, axborot xavfsizligi va professional kompetensiyani rivojlantirishning muhim omili sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Kant I. Amaliy aqlning tanqidi. – M.: Mysl, 1965.
2. Ovsyanko D. M. Voennaya deontologiya: uchebnik. – M.: Voenniy universitet, 2015.
3. Soldatova G. U., Rasskazova E. I. Psixologicheskie modeli tsifrovoy kompetentnosti. – M.: MGU, 2018.
4. Singer P. W., Friedman A. Cybersecurity and Cyberwar: What Everyone Needs to Know. – Oxford University Press, 2014.
5. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. Cyber Security Strategy Documents. – Tallinn, 2023.
6. Qosimov S., Xolmatov M. Harbiy pedagogika va psixologiya. – T.: O'zbekiston, 2010.
7. Ribble M. Digital Citizenship in Schools: Nine Elements All Students Should Know. – Washington: ISTE, 2015.
8. Yo'ldoshev J., Hasanov A. Axborot xavfsizligi asoslari. – T.: Iqtisod-Moliya, 2019.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.